

PROJEKTNA ENOTA
ZA IZVEDBO DEINSTITUCIONALIZACIJE

DE IN STI TU CIO NA LI ZA CI JA

V SLOVENIJI

Odprimo vrata

V Sloveniji v institucijah, kot so posebni in kombinirani socialnovarstveni zavodi, centri za usposabljanje, delo in varstvo ter varstveno-delovni centri, živi več kot 4.000 ljudi z oviranostmi, kar je krepko nad povprečjem Evropske unije. Čeprav so ljudem z oviranostmi v institucijah zagotovljene namestitve, prehrana in oskrba, pa zaradi velikosti teh institucij njihove individualne potrebe velikokrat niso dovolj upoštevane.

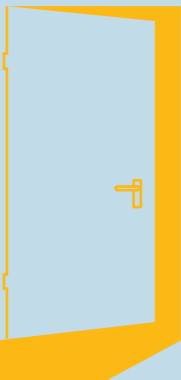
Na ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ) se zavedamo, da so skupnostne storitve pomembna podpora ljudem z oviranostmi, saj jim omogoča, da čim dlje ostanejo doma, v svojem domačem okolju.

Kljub njihovim težavam v duševnem zdravju ter intelektualnim, gibalnim ali senzornim omejenostim moramo potrebe in želje posameznikov z oviranostmi postaviti na prvo mesto in jim omogočiti, da kar najbolj razvijejo svoje zmožnosti.

Slovenija – tako kot Evropa – si prizadeva za deinstitucionalizacijo, zato bomo še naprej razvijali načine za podporo prehodu iz institucionalne v skupnostno oskrbo.

Andrej Grdiša

Generalni direktor Direktorata za starejše in deinstitucionalizacijo

Projektna enota za izvedbo deinstitutionalizacije

Čeprav smo v Sloveniji že poskusno izvajali deinstitutionalizacijo socialnovarstvenih zavodov, je ta proces nato zamrl in institucionalne oblike oskrbe so ostale najbolj pogosta oblika oskrbe ljudi z oviranostmi.

Skupne evropske vrednote v naši družbi pa države članice zavezujejo k izvajanju ustreznih reform sistemov podpore in oskrbe. V skladu z določbami Konvencije ZN o pravicah invalidov, Konvencije ZN o otrokovih pravicah, Evropske konvencije o človekovih pravicah in Evropske strategije o invalidnosti za obdobje 2010–2020 morajo države članice in Evropska unija izvajati ukrepe, ki krepijo prehod iz institucionalnih v skupnostne storitve.

Ob upoštevanju evropskih vrednot in smernic je MDDSZ leta 2018, v okviru Operativnega programa za izvajanje evropske

kohezijske politike v obdobju 2014–2020 vzpostavilo **Projektno enoto za izvedbo deinstitutionalizacije** (PEDI), ki skupaj s projektnim partnerjem Inštitutom Republike Slovenije za socialno varstvo (IRSSV) **usmerja in oblikuje proces deinstitutionalizacije v Sloveniji**.

Naš cilj je bil oblikovati vizijo deinstitutionalizacije in pripraviti podlage za izvedbo tega procesa. Veseli nas, da smo na tem področju naredili velike korake, saj smo med delovanjem projektne enote zastavili cilje, ki jih želimo doseči na tem področju, in načrtali strategijo, ki nam bo omogočila te cilje tudi doseči.

MDDSZ tudi v prihodnje načrtuje nove projekte deinstitutionalizacije, hkrati pa bo skrbelo za usklajevanje procesa deinstitutionalizacije v zavodih, prenos dobrih praks, izobraževanje, zagotavljanje usklajenega delovanja vseh deležnikov, medresorsko usklajevanje potrebnih politik in organiziranost služb ter storitev po meri ljudi.

Življenje v instituciji

V Sloveniji se kaže visoka stopnja institucionaliziranosti formalne oskrbe oziroma varstva, do katere je prišlo zaradi stalnega širjenja zmogljivosti institucionalnega varstva ob hkratnem zastoju razvoja skupnostnih služb. V institucionalno oskrbo štejemo zavode, velike ustanove in organizacijske sestave, ki oskrbujejo na enem mestu več kot 25 ljudi.

V skladu s **Skupnimi evropskimi smernicami za prehod iz institucionalne v skupnostno oskrbo (2021)** je institucija namestitvena oskrba, v kateri so stanovalci oddvojeni od širše skupnosti in nekako prisi-

ljeni živeti skupaj. Ob tem nimajo zadostnega nadzora nad svojim življenjem in nad odločitvami, ki vplivajo nanje, in zahteve ter interesi organizacije imajo običajno prednost pred posameznimi potrebami stanovalcev.

To so službe s polno, običajno 24-urno vključenostjo uporabnikov, ki tam živijo in opravljajo večino svojih dejavnosti. Zavodi skrbijo za ljudi in jim nudijo podporo, ki jo potrebujejo, vendar pa so uporabniki teh zavodov zaradi njihove velikosti in geografske oddaljenosti pogosto omejeni na dnevno druženje v istem okolju. Kot vsi ljudje si želijo več stika z drugimi prebivalci določene skupnosti in z zunanjim okoljem, kar bi jim omogočalo normalno in bolj polno življenje, hkrati pa bi s svojo prisotnostjo obogatili tudi marsikatero lokalno skupnost.

V nekaterih primerih so institucije zelo velike in sprejmejo tudi več sto oseb, a velikost ni edino, kar jih opredeljuje. Včasih se za institucije lahko štejejo tudi bivalni objekti

z majhnim številom oseb, če se tam ohranjata institucionalna kultura in institucionalni pristop. To pomeni, da je način življenja ljudi tam podoben ali enak tistemu, ki ga ponuja institucionalna oskrba, v kateri storitve pogosto niso prilagojene posamezniku.

Namestitev in izvajanje storitev po meri posameznika sta tisto, k čemur stremimo, da ljudem z oviranostmi, ki bivajo v institucijah, omogočimo čim bolj izpopolnjeno življenje. Poskrbeti želimo, da bodo storitve čim bolj prilagojene, osebno naravnane in podperne, namestitev pa mora omogočati intimnost in zagotavljati podporo za čim večjo samostojnost.

Izjave odraslih oseb, ki so že dolgo v instituciji

Za nekatere je zavod zadnji dom, kjer živijo. Jaz bi rada šla nazaj domov. Ali pa v kakšno stanovanjsko skupino, če se gradi.

Stara sem bila 31, ko sem prišla prvič v zavod. Zdaj jih imam 52.

Bil sem večkrat hospitaliziran. Prvič sem shujšal za 40 kg.

Pa če dobiš 60 centov nagrade na uro, je boljše kot pa nič.

Pričakujem, da ko bom živela v skupnosti, da bom imela oskrbo tako, kot rabim. Recimo svojo negovalko. Tukaj v zavodu moram zmeraj prosit zaposlene za pomoč, ko hočem na vece.

Zaprli so me na zaprti oddelek, ker nisem povedal v zavodu, kdaj pridem nazaj. Šel sem malo pohajat.

Hvala bogu, da je Evropa rekla za to dezinstucionalizacijo. Da gremo v stanovanjske enote, kjer bo bolj humano.

En moj prijatelj je na varovanem. Če bi bil jaz dol zaprt bi že znorel.

Stanovanjska je velik boljše kot zavod. Velik boljše!

Deinstitucionalizacija

Deinstitucionalizacija je odgovor in pričakovani korak stran od institucionalne kulture v zavodih. Je **proces, ki ne pomeni samo zapiranja institucij, temveč hkratno zagotavljanje raznolikih storitev v skupnosti**, s katerimi omogočamo uporabnikom individualizirano, posamezniku prilagojeno podporo, ki je v instituciji običajno ni mogoče zagotoviti. Gre za večplasten družbeni proces, ki vključuje postopek načrtovanja preobrazbe zavodov, zmanjševanje že vzpostavljenih zmogljivosti ter vzpostavitev skupnostnih služb, ki bi uporabnikom omogočile samostojno življenje v skupnosti z vso potrebno podporo po osebni meri.

Življenje v skupnosti in boljši dostop do splošnih storitev v skupnosti je za ljudi z oviranostmi tudi korak k večji enakopravnosti.

S podporo, ki je prilagojena potrebam posameznika in vključena v skupnost, lahko ljudem z oviranostmi **omogočimo neodvisno življenje, možnost izbire in vpliv na potek vsakdanjih dogodkov** ne glede na oviranosti ali obseg njihovih potreb.

Slovenijo k deinstitucionalizaciji zavezujejo številni mednarodni dokumenti na ravni Evropske unije, Evropskega sveta in Združenih narodov. Konvencija o pravicah invalidov v 19. členu določa, da morajo države podpisnice sprejeti vse potrebne ukrepe,

da omogočijo uresničevanje pravice do življenja v skupnosti. Leta 2022 smo začeli pripravljati **Strategijo deinstitucionalizacije za socialno varstvo za obdobje 2023–2033**, ki bo namenjena načrtovanju in izvajanju deinstitucionalizacije otrok in odraslih ljudi z oviranostmi in bo spreminjala predvsem delovne organizacij s področja socialnega varstva – socialnovarstvene zavode, nevladne organizacije in centre za socialno delo.

Nekateri projekti deinstitucionalizacije v obdobju 2020–2022

Ker je eden ključnih ciljev MDDSZ v naslednjih letih doseči visoko stopnjo oskrbe v skupnosti, veliko pozornost namenjamo predvsem izvajanju projektov, ki bodo pripomogli k uspešni izvedbi deinstitucionalizacije v Sloveniji.

V letu 2020 smo v sodelovanju z zavodom Dom na Krasu in CUDV Črna na Koroškem pripravili prve načrte za preobrazbo obeh zavodov in začeli pilotno izvajati projekte, v okviru katerih bomo oskrbo v skupnosti zagotovili 140 uporabnikom obeh zavodov. Zelo pomemben del obeh projektov je podpora posameznikom v času prehoda v življenje v skupnosti, priprava osebnih načrtov in pa usposabljanje zaposlenih z znanji, ki bodo omogočala opuščanje institucionalne kulture.

CUDV Črna na Koroškem izvaja dejavnosti za otroke, mladostnike in odrasle osebe z zmerno,

težjo in težko motnjo v duševnem razvoju z dodatnimi motnjami. Z izvedbo projekta **razselitev zavoda CUDV Črna na Koroškem** se bo zagotovila primerna infrastruktura za namestitev predvidoma **70 stanovalcev**, ki se bodo preselili iz zavoda v manjše stanovanjske skupine po štiri do šest oseb. V ta namen potekata gradnja oziroma nakup in prenova hiš ali stanovanj v skupnosti, v katere se bodo uporabniki preselili do konca junija 2023 in kjer jim bo omogočena vsakemu posamezniku prilagojena oskrba.

Dom na Krasu je javni, posebni socialno-varstveni zavod, ki izvaja institucionalno varstvo, namenjeno odraslim osebam z dolgotrajnimi težavami v duševnem zdravju in odraslim osebam z motnjami v duševnem in/ali telesnem razvoju. Z izvedbo projekta **preobrazbe Doma na Krasu v Dutovljah** bo zavod zagotovil primerno infrastrukturo v skupnosti, kamor se bo preselilo **70 stanovalcev**. Zdaj še poteka pridobivanje nepremičnin za vzpostavitev stanovanjskih skupin. Prve enote v sklopu tega projekta bodo vzpostavljene v Divači in Novi Gorici. Projekt bo predvidoma končan v letu 2023.

V Dom na Krasu sem prišla popolnoma po naključju in prevzela me je odgovornost do oseb, ki živijo v njem, ter do zaposlenih, da se zavedajo pomena in moči svojega poslanstva.

Deinstitucionalizacija je korak več, je nujni korak v razumevanju vrednosti človekovega življenja ter njegovega bistva glede na posameznikove sposobnosti in želje ... Če sem lahko del te zgodbe, si želim, da je uspešna in srečna. Za vse.

Nevenka Ražman, v.d. direktorice Doma na krasu

Kot dopolnitev obeh pilotnih projektov – novih stanovanjskih skupin za namestitev oseb, mlajših od 65 let – nastajajo enote tudi v okviru **Jaunega razpisa za sofinanciranje ulaganj v infrastrukturo za vzpostavitev stanovanjskih skupin namestitve za osebe, mlajše od 65 let (JRSS)**. Investicije CUDV Črna na Koroškem, VDC Golovec, CUDV Dobrna, DUO Impoljca, ZUDV Dornava in DS Lendava še potekajo in bodo predvidoma končane v letu 2023. Vzpostavljenih bo **19 novih stanovanjskih skupin** za štiri do šest oseb na enoto.

CUDV Črna na Koroškem v okviru projekta za vzpostavitev stanovanjskih skupin, za osebe, mlajše od 65 let, vzpostavlja pet novih stanovanjskih skupin; ena od njih je locirana v Črnečah. V to stanovanjsko skupino se bo preselilo šest oseb z motnjami v duševnem razvoju.

Namen vzpostavljanja novih stanovanjskih skupin je razviti in preizkusiti skupnostne storitve, ki izhajajo iz potreb vsakega posameznika. Skupnostne storitve zajemajo širok nabor storitev, ki morajo biti dostopne vsem, ne glede na njihove oviranosti, in ki posamezniku, ob ustrezni podpori stroke omogočajo, da lahko živi v skupnosti.

Z vzpostavitvijo skupnostnih oblik oskrbe želimo doseči povečanje in ohranjanje dostojanstva uporabnikov ter izboljšanje kakovosti njihovega življenja. Tako bo CUDV Črna na Koroškem v državnem merilu prispeval k zniževanju institucionalizacije ter s tem zagotavljal vključevanje uporabnikov v lokalna okolja in ohranjanje njihove udeleženiosti v življenju skupnosti.

Dalja Pečovnik, CUDV Črna na Koroškem, direktorica

*Črneče,
Dravograd*

*Bučka,
občina Škocjan*

Začasne
namestitve,
MB Tezno

Nekatere enote stanovanjskih skupin, dnevnih centrov in začasnih namestitev nastajajo tudi v okviru **Dogovorov za razvoj regij**. Investicije v okviru Dogovorov se izvajajo na območju JV Slovenije (Bučka – Škocjan), Posavja (Krško, Brežice) in Gorenjske (Planina pri Kranju).

Občina Škocjan se je pozitivno odzvala na pobudo za vzpostavitev nastanitvene enote in našla primerno lokacijo na Bučki. Za nas je zelo pomembno, da poskrbimo tudi za najranljivejšo skupino v družbi in dejavno prispevamo k izboljšanju njihovega življenja. Vesel sem, da nam je skupaj z društvom Sonček uspelo investicijo pripeljati do uresničitve.

Jože Kapler, Župan Občine Škocjan na Dolenjskem

Med izvajanjem projekta Vzpostavitev projektne enote za izvedbo deinstitucionalizacije je MDDSZ med drugim podprlo dodaten razvoj storitev v skupnosti tudi za starejše in tako tudi na tem področju spodbujalo proces deinstitucionalizacije. V sodelovanju s socialnovarstvenimi zavodi so se v okviru **Javnega razpisa za sofinanciranje ulaganj v infrastrukturo, namenje-**

no izvajanju dnevnih oblik varstva oziroma začasnih namestitev za starejše vzpostavili številni dnevni centri in enote za začasno nameščanje starejših na območju celotne Slovenije.

Vzpostavljenih bo **16 enot za izvajanje dnevnih oblik varstva** za skupno **203 uporabnike** in **13 novih enot za izvajanje začasnih namestitev** za skupno **174 uporabnikov**.

Zahvaljujemo se zavodom, ki so se dejavno zavzeli in v ta projekt vložili veliko truda ter naredili še en korak v dobro deinstitucionalizacije. V nadaljevanju predstavljamo le nekatere že dokončane projekte:

Hiša dobre volje Ajdovščina

V Ajdovščini je začela delovati prva enota za dnevno varstvo starejših od 65 let; to je že četrta enota v verigi hiš dobre volje. V enoti nudijo tudi prevoz uporabnikov na dnevno varstvo in z nje ga. Enota lahko sprejme do 14 uporabnikov.

Dnevni center Logatec

V dnevnem centru Logatec se bodo izvajale dejavnosti, pa tudi druženje, oskrba in nega, ki v domačem okolju zaradi različnih razlogov in bolezenskih stanj ne morejo biti zagotovljeni. Upo-

Dnevno varstvo, Ajdovščina

Dnevno varstvo, Logatec

*Dnevno
varstvo,
Žalec*

*Začasne
namestitve,
Slov. Konjice*

rabniki bodo lahko sodelovali pri pripravi zajtrka po načelih metode Montessori. Enota lahko sprejme do 15 uporabnikov.

Dnevno varstveni center Žalec

Dejavnost dnevnega varstva je osredotočena na popestritev prostega časa starejših z različnimi vsakdanjimi dejavnostmi in tudi na varovanje starejših, ki imajo manjše do večje težave s samostojnim bivanjem, ter njihovo osnovno nego. V enoti nudijo tudi prevoz uporabnikov na dnevno varstvo in z njega. Enota lahko sprejme do 15 uporabnikov.

Sivka, enota za začasne namestitve v Slovenskih Konjicah

Storitev začasne namestitve je za obdobje največ treh mesecev namenjena uporabnikom, ki potrebujejo začasno institucionalno varstvo, ker oskrba zunaj institucionalnega varstva začasno ni zagotovljena, ali ker potrebujejo storitev zaradi akutnega poslabšanja zdravja in bi ob ustrezni pomoči lahko dosegli vsaj delno samostojnost ter tako v nadaljevanju ne bi potrebovali dolgotrajnega celodnevnega institucionalnega varstva. Enota lahko sprejme do 13 uporabnikov.

Nove enote dnevnega varstva in začasnih namestitev ter stanovanjskih skupin za osebe do 65 let, vzpostavljene v letih 2021 - 2023 v okviru projektov DI.

Projekti so sofinancirani iz sredstev OP EKP 2014-2020.

- Dnevno varstvo za starejše
- Začasne namestitve za starejše
- Stanovanjske skupine odrasli do 65 let
- Stanovanjske skupine za osebe z motnjami v duševnem razvoju

PROJEKT PREOBRAZBE
DOMA NA KRASU – DUTOVLJE

- 🏠 *Dom na Krasu – Dutovlje, enote v Divači, Novi Gorici in Renčah*

DEINSTITUCIONALIZACIJA
CUDV ČRNA NA KOROŠKEM

- 🏠 *CUDV Črna na Koroškem, enote v Slovenj Gradcu, Dravogradu, Mežici, Radljah ob Dravi, Prevaljah, Ravnah na Koroškem in Črni na Koroškem*

JAVNI RAZPIS ZA SOFINANCIRANJE VLAGANJ
V INFRASTRUKTURO ZA VZPOSTAVITEV
STANOVANJSKIH SKUPIN ZA OSEBE, MLAJŠE OD 65 LET

- 🏠 *CUDV Črna na Koroškem, enote v Dravogradu (Črneče in Pameče), Mežici, Slovenj Gradcu, ...*
- 🏠 *VDC Golovec, enoti v Celju*
- 🏠 *DUO Impoljca, enoti v Brežicah*
- 🏠 *CUDV Dobrna, enote na Dobrni*
- 🏠 *DS Lendava, enoti v Lendavi*
- 🏠 *ZUDV Dornava, enote na Ptuj in v Gorišnici*

JAVNI RAZPIS ZA SOFINANCIRANJE VLAGANJ
V INFRASTRUKTURO, NAMENJENO IZVAJANJU DNEVNIH
OBLIK VARSTVA ALI ZAČASNIH NAMESTITEV ZA STAREJŠE

- *Dom upokoencev Sežana / ureditev dnevnega centra Sežana / ureditev prostorov za začasno namestitev starejših oseb v objektu Resje*
- *Dom starejših občanov Trebnje / gradnja dnevnega centra*
- *Dom starejših občanov Novo mesto / dnevno varstvo in začasna namestitev v domu starejših občanov v Novem mestu*
- *Center slepih, slabovidnih in starejših Škofja Loka / Hiša generacij, dnevni center in začasne namestitve*
- *Dom upokoencev Nova Gorica / Hiša dobre volje Ajdovščina, dnevni center / Dnevni center Komen*
- *Dom starejših Lendava, Idosebb Polgark Othhona Lendva / Dnevni center Odranci*
- *Dom upokoencev Izola / Vila Napoli v Portorožu, dnevni center in začasne namestitve*
- *Koroški dom starostnikov / Koroški center skupnostnih storitev KO-RA, Ravne na Koroškem, dnevni center in začasne namestitve*
- *Dom starejših Logatec / Izgradnja in vzpostavitev dnevnega centra v Logatcu*
- *Dom upokoencev Gradišče / Novogradnja dnevnega centra in začasnih namestitev*

- *Lambrechtov dom Slovenske Konjice / Prizidava k Lambrechtovemu domu,časne namestitve*
- *Dom starejših Šentjur / Hiša Gustav, dnevni center in časne namestitve*
- *Dom upokoencev Vrhnika / Enota za zagotavljanje dnevnih oblik varstva Vrhnika*
- *Dom starejših Rakičan / Rekonstrukcija podstrešja, enota za časne namestitve*
- *Dom Petra Uzarja, Tržič / Izgradnja in vzpostavitev enote za časne namestitve*
- *Dom ob Savinji Celje / Rekonstrukcija in prizidava doma, enota za časne namestitve*
- *Dom starejših občanov Tezno / Enota za zagotavljanje začasnih namestitev*
- *Obalni dom upokoencev Koper, Casa costiera del pensionato Capodistria / Vzpostavitev dnevnega centra*
- *Dom upokoencev Ptuj / Enota Žabjak, dnevni center in časne namestitve*
- *Dom Nine Pokorn Grmovje / Vzpostavitev enot za namen zagotavljanja dnevnih oblik varstva*

Zemljevid in seznam upravičencev zajemata stanje izvajanja projektov v oktobru 2022. Končne lokacije projektov bodo lahko deloma odstopale od objavljenih zaradi možnih sprememb lokacij projektov, ki so še v izvajanju.

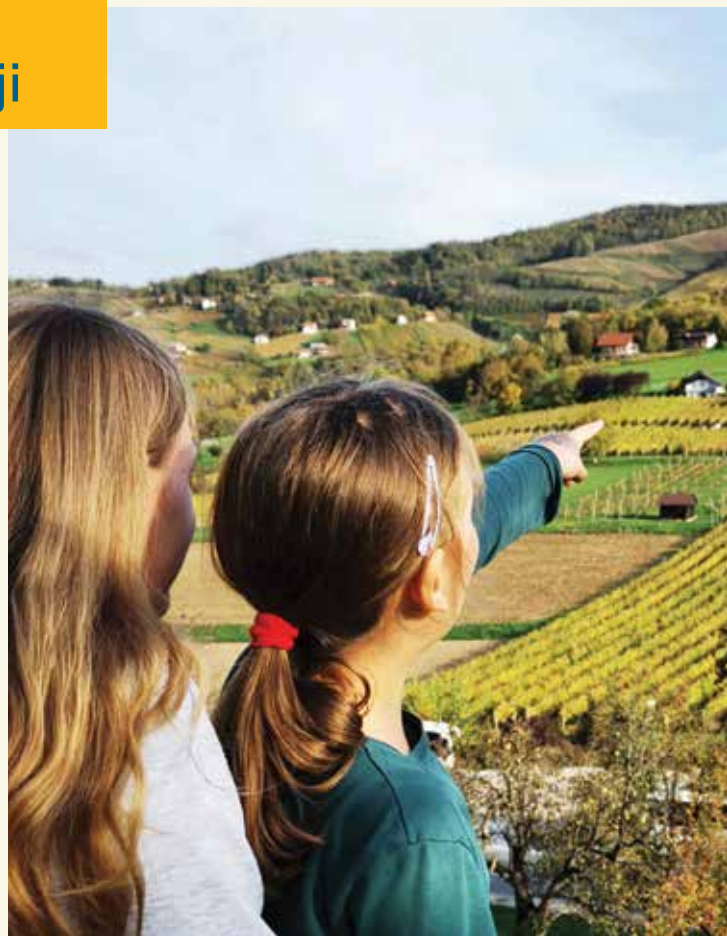

Vizija deinstitucionalizacije socialnega varstva v Sloveniji

V pripravi je Strategija deinstitucionalizacije za socialno varstvo za obdobje 2023–2033, v kateri bomo zasledovali v nadaljevanju opisano vizijo.

Podpora za otroke in odrasle z oviranostmi bo temeljila na pravici do življenja v skupnosti ter vključevanju in dostojanstvu uporabnikov. Izhajali bomo iz osebnih potreb uporabnikov, njihovih življenjskih prioriteta in hotenj, ***krepite osebne moči*** in ponujene jim podpore pri ***prevzemanju nadzora nad svojim življenjem***.

V prihodnje ne bo več institucionalnih oblik oskrbe za otroke in odrasle z oviranostmi – institucije bomo preobrazili v skupnostne storitve in prevzele bodo novo

vlogo v socialnem varstvu. Zagotavljala se bo podpora v domačem okolju uporabnika (torej tam, kjer ta živi) ali podpora v skupnostnih nastanitvah.

Nekdanjim stanovalcem ustanov za odrasle in otroke ter drugim uporabnikom bomo zagotavljali podporo, da bodo lahko enako kot drugi udeleženi v življenju skupnosti: tako na področju izobraževanja in dela kot tudi v kulturi, športu in drugih pristočasnih dejavnostih. Zagotovili jim bomo podporo pri vsakdanjih opravilih, kot je skrb zase in za gospodinjstvo, pri opravkih, prevozih, razvijanju navezav in pripadnosti ter drugje.

Podporo v skupnosti bomo zagotavljali neposredno in z organizacijskimi strukturami, ki bodo spodbujale vključevanje. ***Hrbtenica prihodnjega sistema bodo podpora po osebni meri in usklajene ter prilagojene storitve.***

Fotografije: arhiv izdajatelja, iStock, pexels, freepik, **Slike oseb so simbolne.**

Več informacij
in aktualnih novic na področju DI:

<https://di.irssv.si/>

Skupne evropske smernice za prehod
iz institucionalne v skupnostno oskrbo:

<https://di.irssv.si/skupne-evropske-smernice>

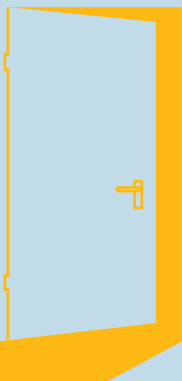
REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI**

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD

Deinstitucionalizacija
Slovenija

Izdajatelj: MDDSZ, Projektna enota za izvedbo DI
Uredila: Helena Bohl Gombač
Grafična izvedba in tisk: Tiskarna Januš d.o.o.
oktober 2022, 10.000 izvodov